

Barring Musical Notes After Destruction of the Temple

בענין שמיעת קול זמר לאחר
חורבן בית המקדש

יהודה ברוך טוכמאן

שבת פרשת מטות-מסעי

July 10th, 2010

1A משנה מסכת תמיד פרק ז משנה ד

השיר שהיו הלויים אומרים במקדש

1B תלמוד בבלי מסכת ערכין דף יא עמוד א

אמר רב יהודה אמר שמואל: מין לעיקר שירה מן התורה? שנאמר: (דברים יח) ושרת בשם ה' אלהיו, אִזְחוּ שִׁירֹת שְׁבַשְׁמָה? הוּא אומר: זה שירה... רב מתנה אמר מהכא (דברים כ"ח) תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב, איזו היא עבודה בשמחה ובטוב לבב? הוּא אומר: זה שירה...

2 כד הקמח לרבינו בחיי - ערך שמחה

הבינוני הוא שנצטווה אדם עליה, ועל זה הוכיח דוד בכאן עברו אתה בשמחה, ביאר כי השמחה שלימה העבודה ועל כן הי' ענין השיר במשכן ובמקדש בשיר הפה והכלי שהוא סביא נפש האדם לדרך השמחה, ויש הכתוב (במדבר ד') בלויים לעבוד עבודת עבודה ודרויל ו) אי זו היא עבודה לעבודה הוּא אומר זה השיר, כי היו הלויים מוזהרין ומצווים לשודר ולעודר השמחה על מצות הקרבן כדי להיות מעשה המצוה בשמחה, וטצינו במסיקתא (תהלים קיח) זה היום עשה

3A משנה מסכת סוטה פרק ט

משבטלה סנהדרין בטלה השיר מבית המשתאות שנאמר (ישעיה כ"ד) בשיר לא ישתו יין וגו'

3B תלמוד בבלי מסכת סוטה דף מה עמוד א

וממאי דמשבטלה סנהדרין כתיב? אמר רב הונא בריה דרב יהושע, דאמר קרא: (איכה ה) זקנים משער שבתו בחורים מנגינתם! אמר רב: אודא דשמעא זמרא תעקר. אמר רבא: זמרא בביתא חורבא בסיפא... אמר רב הונא: זמרא דנגדי ודבקרי - שרי, דגרדאי - אסיר.

4A תלמוד בבלי מסכת גיטין דף ז עמוד א

שלחו ליה למר עוקבא: זמרא מאן לן דאסיר? שרטט וכתב להו: (הושע ט') אל תשמח ישראל אל גיל בעמים, ולישלח להו מהכא: (ישעיהו כ"ד) בשיר לא ישתו יין ימר שכר לשתויו! אי מההוא, ה"א ה"מ זמרא דמא, אבל דפומא שרי, קמ"ל.

4B רש"י מסכת גיטין דף ז עמוד א

זמרא - לשודר בבית המשתאות

4C תוספות מסכת גיטין דף ז עמוד א

זמרא מאן לן דאסור - פ' בקונטרס לשודר בבית המשתאות, וכן משמע מדקאמר ולישלח ליה מהכא בשיר לא ישתו יין, ובפרק בתרא דסוטה (דף מה), תנן משבטלה סנהדרין בטל שיר בבית המשתאות שנאמר בשיר לא ישתו יין, וראוי להחמיר בכיוצא דהוא בירושלמי דטוה קאים ודמיר בזמרא שמתענג ביותר, ושיר של מצוה שרי כגון בשעת חופה שעושין לשמח חתן וכלה.

4D תלמוד ירושלמי מסכת מגילה פרק ג [דף עג טור ג]

מר עוקבא מישלח כתב לריש גלותא דהוה דמיר וקאים בזימרין ישראל אל תשמח כעמים אל גיל

5 רמב"ם הלכות תעניות פרק ה הלכה יד

וכן גזרו שלא לנגן בכלי שיר וכל מיני זמר, וכל משמיעי קול של שיר אסור לשמוח בהו ואסור לשמעו מפני החורבן, ואפילו שירה בפה על היין אסורה שנאמר (ישעיהו כ"ד) בשיר לא ישתו יין, וכבר נהגו כל ישראל לומר דברי תושבחות או שיר של הודאות לאל וכיוצא בהו על היין.

6 טור אורח חיים הלכות תשעה באב ושאר תעניות סימן תקס

ואסור כל מיני שיר בין בכלי בין בפה, ופירש"י כגון לשודר בבית המשתה, והתוס' מפרשים דאפ"ל בלא משתה נמי, ודוקא למי שרגיל בכך כההיא דאיתא בירוש' ריש גלותא הוה קאים ודמיר בזמרא פירוש בשכבו ובקומו היו מזמרין לפניו, ומלשון הרמב"ם ז"ל משמע דבכלי אסור לשמוע בכל ענין ובפה דוקא על היין, אבל הוה ביאר בתשובת שאלה דאפ"ל בפנה אסור אף בלא משתה, ואין חילוק בין לשון עברי ולשון ערבי כ"ש אם הן דברי תיבול שאסור לשומעו אף בלא מליצה וניגון, וה"מ שירת אהבים כגון לשבח יפה ביופיו וכיוצא בו, אבל מותר לומר שירות ותשבחות על היין בבית המשתה

7

שולחן ערוך אורח חיים הלכות תשעה באב ושאר תעניות סימן תקס סעיף ג

וכן גזרו שלא לנגן בכלי שיר וכל מיני זמר וכל משמיעי קול של שיר לשמח בהם; הגה: ויש אומרים דוקא מי שרגיל בהם, כגון המלכים שעומדים ושוכבים בכלי שיר או בבית המשתה (טור), ואסור לשומעם מפני החורבן. ואפילו שיר בפה על היין, אסורה שנאמר: בשיר לא ישתו יין (ישעיה כד, ט) וכבר נהגו כל ישראל לומר דברי תשבתות או שיר של הודאות וזכרון חסדי הקדוש ברוך הוא, על היין. הגה: וכן לצורך מצוה, כגון בבית חתן וכלה הכל שרי (תוספות וסמ"ג והגהות מיימוני).

8

דברי תמידות על הרא"ש ברכות

בריק ה' (ה) קמיל ופסור. אפי' נסע וכל כיון ללל כל' זמר לסני' אפילו טלל על היין חיל סממנים
בסוף כל' סמנים בזה טלל לנגן בכלי שיר וכל מיני זמר וכל משמיעי קול על יד חסר לשמח
בין וחסר לשמח. מפני כהמון וחסר שיר נסע על היין אפי' אפי' בעיר לא יסור יין לנגן לנגני' אף
בכלי שיר לא חסר טלל בנים סממנים טפסי פי' ואחרי לומר בנים סמממלות וסמני' טפסי טק סממני'
מקולמו' ונגמלו לה מזה כשר לא יסור יין וספיקו מזה דמוקס טק סמממליס סמממליס טפסי שיר בנים
סמממלות טלמני' בעיר לא יסור יין וסמני' טפסי (החומר) בעינאל דמסא' כיתה' וזהו קלום וסמני'
ממלל סמממני' טפסי טפסי לטקן סמני' : (ג) וברקלקי' סמממני' מללל כל' סמני' וסמני' סמממני' סממני'

9

ש"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן קסו

דבר איסור שמיעת קול זמר משחרב ביהמ"ק, הנה בגיטין דף ז' משמע דאין חלוק בין זמרא דמנא לזמרא דפומא, אבל האיסור פרש"י שהוא לשורר בבית המשתאות, וכן כתבו התוס' שם... וזהו כוונת הטור... ונראה פשוט שלא פליגי דכן משמע לשון התוס' דראוי להחמיר בכיוצא כוונתם בכה"ג, דלמי שרגיל בכך שמתענג ביותר דמי לבית המשתאות לכל אדם אף שאינם רגילין דג"כ הוא תענוג ביותר, וכן איתא ברמ"א סעי' ג'... ופ"י במג"א סק"ח דבבית המשתה אסור אפילו למי שאינם רגיל בהם, והוא משום דטעם אחד להם וחזינן שמפרש שלא פליגי רש"י ותוס'. אבל שיטת הרמב"ם בפ"ה מתעניות ה"ד שמחלק דבכלי שיר אסור בכל מקום אפילו שלא בבית המשתאות וא"כ הוא גם לכל אדם אפילו לאינן רגילי ובשירה בפה אסור רק על היין וכן הביא שם הטור... וכן פסק המחבר בש"ע. וזה תמוה מאן להו חלוק בין כלי שיר לזמרא בפומא שלכאורה הוא דלא כגמל דגיטין. והנכון לע"ד דהרמב"ם מפרש דמה שמקרא דאל תשמח אל גיל כעמים ידעינן דהוא אסור אף בפומא, אינו משום דאל גיל הוא משמע גם פומא כמו בכלי שיר יותר מקרא דבשיר לא ישתו משום דשיר הוא משמע יותר בכלי מבפומא. אלא דגם בשיר משמע גם בפומא כמו בכלי, ואולי סתם שיר הוא יותר משמע פומא. וקצת ראייה ממה ששירת הלויים על הקרבן הוא העיקר בפה כדמסיק בסוכה דף נ"א ובערכין דף י"א וכן פסק הרמב"ם בפ"ג מכלי המקדש ה"ג... אבל מפרש שמחד קרא היינו אוסרין רק זמרא דמנא דכן היינו מוקמינן הקרא משום שהיא שמחה ותענוג ביותר, שהיה מסתבר שרק בזה אסרו חכמים ולא בזמרא דפומא, משום שיש לפרש לקולא באיסור דרבנן, אבל מכיון שנכתב עוד קרא דרשינן מקרא השני שאסור גם זמרא דפומא, והנה בקרא דאל תשמח ישראל אל גיל לא נאמר שהוא בבית משתה ומפרש הרמב"ם שהוא בכל מקום כסתם הקרא, וקרא דבשיר לא ישתו יין הרי נאמר שהוא דוקא בבית משתה, ונמצא שעל האיסור דכל מקום נאמר רק חד קרא שלכן יש לאוקמי דהוא דוקא בזמרא דמנא כמפורש בגמ' שמתוך קרא היינו אוסרין רק זמרא דמנא ובבית המשתה שנאמר עוד קרא דבשיר לא ישתו יין אסור אף זמרא דפומא, והוי הפירוש בגמ' שהקשה על מר עוקבא דלישלח להו מקרא דבשיר לא ישתו, שקרא זה נאמר במתני' דסוטה בטעם האיסור בבית משתאות, ותיירי דבלא קרא דאל תשמח אל גיל שהיה קרא דבשיר לא ישתו רק חד קרא הו"א דרק זמרא דמנא אסור, לכן הזכיר הקרא דאל תשמח אל גיל שלא הוזכר במתני' שמהו ידעינן דזמרא דמנא אסור גם בכל מקום, א"כ למה נאמר בשיר לא ישתו יין דהא גם בלא שתיה אסור, אלא שהוא לאסור בבית משתה אף זמרא דפומא, ומסתבר שכל השאל היתה בזמרא דפומא, דהא כיון דידעו שזמרא אסור הרי ידעו המשנה דסוטה, א"כ הרי מפורש שם גם הקרא ולמה שאלו ממר עוקבא מנל... ונמצא שגם להרמב"ם פירוש השאלה למר עוקבא והתשובה היתה בזמרא שאסור בבית המשתאות כפי' רש"י שכן מוכרח כדכתבו התוס' מקראמר ולישלח להו מבשיר לא ישתו, אבל ממילא ידעינן מתשובת מר עוקבא שאינא איסור גם בכל מקום בזמרא דמנא כדבארתי, ועיין בדברי חמודות... אבל לא נכון כלל דהא מוכרח לפרש כרש"י כדהוכיחו התוס', וגם הא"א כלל לפרש כן ד"כ מנא ליה לרמב"ם לחלק בזמרא דפומא בין בית משתה לבכל מקום והי"ל לאסור גם בכל מקום אף בפומא, איברא שכן הביא הטור משמו בתשובה, אבל הא בהלכות אינו סובר כן וכדפסק המחבר, ולכן מוכרחין לומר שדוקא מחמת שמפרש כרש"י שאיירי הגמ' לענין איסור זמרא בבית משתה למד הרמב"ם חלוקה... וא"כ יש מקום לומר שגם רש"י יסבור כן, אך משום שבפי' הגמ' אינו נוגע זה לא הזכיר מה שבמנא אסור בכל מקום, ואין כוונת הטור שהרמב"ם חולק על רש"י אלא שמרש"י אין לידע זה, דאפשר שמפרש דתנן: הו קראי איירו בבית משתה, ואף שלא הוזכר בקרא דאל תשמח אל גיל שתיית יין מפרש כן משום שנכתב אל גיל כעמים שדרכם לשמח בשירה בשתיית יין, אבל ודאי אפשר שלא פליגי וגם רש"י אסור בזמרא דמנא בכל מקום דלא כד"ח שכתב שלרש"י אף בכלי שיר לא אסור אלא בבית המשתה, אבל מרמ"א שנקט הו"א דוקא מי שרגיל בהם או בבית משתה על דין דכלי שיר משמע שסובר דלרש"י ותוס' ליכא כל האיסור אלא בבית משתה או למי שרגיל בהם כדסובר הד"ח.

10

ב"ח אורח חיים סימן תקס

ולענין הלכה יראה עיקר דברי הרמב"ם בתשובת שאלה דכל שאינה של שירות ותשבחות אסור אפילו בלא משתה ואפילו בפה וכדגרסינן בסוף סוטה אמר רב אודנא דשמע זימרא תעקר אמר רבא זימרא בביתא חורבא בסיפא, אמר רב הונא זימרא דנגדי ודבקרי שרי דגרדאי אסור, פירוש הנגינות שמנגני בני אדם בשעה שמושכין משאין או בשעה שמנגינין השוורין לחרישה מותר שאינן אלא לתקן מלאכתן, אבל הנגינות שמנגנין האורגים והוא הדין שאר האומנין באומנותן אסורין שאינן אלא לשמח לבבם ואסור וכדכתיב אל תשמח ישראל אל גיל כעמים וגו', וכל שכן דאסור לשמוע כלי זמר, ולפיכך יש להזהיר על המקילים לשתות בכלי זמר ואפילו בשבתות וימים טובים דלא היתירו אלא בחופה משום שמחת חתן וכלה, וכן הגמים המזמרות בפה בעת מלאכתן יש למחות בהן ואם אינן שומעות מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין כדאמרינן בריש המביא (ביצה ל א) דאפילו באיסור דאורייתא אין למחות בדבר שאינו יודעין בו דאי שלא יקבלו ...

מגן אברהם על שולחן ערוך אורח חיים הלכות תשעה באב ושאר תעניות סימן תקס סעיף ג (11)

ט בפה על היין - ד"ל הרמב"ם וכל הטור שבתשו' ביאר הרמב"ם שאפי' בלא יין אסור וצ"ע למה סתם פה בש"ע. וב"ח פסק דאפי' בפה ואפי' מי שאינו רגיל אסור

שו"ת יחווה דעת חלק א סימן מה (12A)

ואמנם ראיתי להב"ח שכתב לפרש דברי הטור... שהתשובה היא ביאור למה שכתב בחיבורו, ומה שכתוב במקרא בשיר לא ישתו יין, לאו דוקא, אלא דאורחא דמילתא לשורר על היין, וכן מה שכתוב במשנה סוטה (מ"ח ע"א) בטל השיר מבית המשתאות, לאו דוקא, אלא אפילו בלא משתה אסור, דעיקר קפידא הוא משום השיר... הביא ראיה לזה ממ"ש בסוטה (מ"ח ע"א): אמר רב הונא, זמרא דנגדי ודבקרי, שרי, דגרראי אסור, נמצא שנגינות האורגים והוא הדין לשאר אומנים באומנותם שאינו אלא לשמח לבבם, אסור, ואף על פי שאינו על היין, משום אל תשמח ישראל... ולכאורה תקשה מזה על התוספות והרא"ש וסיעתם שכתבו שאין אסור אפילו בכלי שיר אלא דוקא במשתה, ובעל כרחו צריכים לומר שהתוספות מפרשים כמ"ש רבינו האי גאון בתשו' הגאונים (הרכבי, סי' ס'): דהא דאמרינן בסוטה, אמר רב הונא, זמרא דנגדי ודבקרי שרי, דגלדאי אסור, (וכן גירסת הערוך), היינו טעמא משום שחקר רב הונא וראה שהזמר של מושכי הספינות ורועי בקר לא היו בהו דברי גידופים ולא דברים מקוערים, ויש בהו עזרה וסעד למושכי הספינות ולרועים, אבל הזמר של בורסיים חקר וראה שהיו בו דברים מקוערים ודברי פריצות ולכן אסור ע"כ... וא"כ אין מכאן שום ראיה למ"ש הרמב"ם בתשובה נגד חיבורו, או נגד דעת התוספות והרא"ש... ושוב ראיתי למהרש"ל בספר ים של שלמה (פ"ק דגיטין סי' י"ז) שכתב, שמכיון שגם התוספות מודים שבאופן שהוה רגיל בזמר ויש ומתעורר לקול זמר אסור כההיא דהירושלמי, ולפ"ז משמע שאף לזמר בלא משתה לא הותר אלא דרך עראי, אבל היכא שמרגיל עצמו ומתענג לבבו אסור, והיינו ההיא דסוטה (מ"ח ע"א) זמרא דגרראי אסור וכו' עכת"ל... וע' בשו"ת אגרות משה (חאו"ח סי' קס"ו) שדחה ראית הב"ח דההיא דגרראי מ"ירי ברגלים בכך וכו', וזכה לכיון לדברי המהרש"ל בים של שלמה

בית הבחירה למאירי מסכת גיטין דף ז עמוד א (12B)

כל מיני זמר העשויין לשמחת הוללות ושלא לכיון בהם לשבח הבורא יתברך או לצד מצוה אלא דרך קלות ראש ותענוג במיני מאכל ומשתה אסור לשמעו ולהשתעשע בו בין שנעשה הזמר בכלי בין שירק על פה, וכל שכן במקום שהנשים מצויות שם והדבר בא לידי הרגל עבירה, ומכל מקום כל שיש בו שבח ותהלה לשם כגון מיני פיוטים ומזמורים מותר אף בבית חתנים ומשתאות, וכן הדין לשמח חתן וכלה, שכל שאין בו צד פריצות מותר, ואין לו לדיין באלו אלא מה שענינו ראות לפי מקומם ושעתם, ואף המקראות מלמדים שלא נאמר אלא דרך פריצות והוא שאמר כעמים, כלומר כמנהג העמים, וכן בשיר לא ישתו יין, שכל אלו דרך פריצות וקלות ראש, ובמסכת סוטה מ"ח א' נראה כן בהדיא

שו"ת דברי יציב חלק אורח חיים סימן רמו (13)

ב) ובעיקר הדבר שהקשו על הרמב"ם מנא ליה לחלק בין כלי לשיר... לפענ"ד יש לומר... דבאמת זה טעמא לחלק בין כלי לפה, דלמ"ד דעיקר שירה בכלי כר"י בר יהודה בסוכה דף ל' ע"ב, ור"ש בן אבא לעזר בתענית כ"ז ע"א, ולתוס' ערכין י"א ד"ה לא דכ"ע, המשנה דערכין י' ע"א ד"ב ימים החליל מכה כר"י בר יהודה דעיקר שירה בכלי עיני שם, לכך יש להחמיר יותר בכלי מבפה, משום חורבו והשבתת השירה שבמקדש בעוה"ר, ויש לומר דלכך נמי מר עוקבא בגיטין שם פסק כסתם מתני' דערכין וכו'. בר יהודה דעיקר שירה בכלי, ולכן הוה סבר דמשיר לא ישתו יין רק בכלי, ואיצטריך אל תשמח ישראל אל גיל בעמים דאף דפומא אסור, אבל מתני' דידן דסוטה שם כהלכתא וכפסק הרמב"ם בפ"ג מכלי המקדש ה"ג שעיקר השירה שיהא עבודתה בפה בלא כלי, א"כ אין מקום לחלק בין פה לכלי, לכך נפיק מבשיר לא ישתו יין, דאין הו"א לחלק בין כלי לפה דאדרבא בפה עוד חמור יותר ודו"ק... ולכך הרמב"ם בתשובה הדר בית מפסקו בהלכות תעניות הנ"ל לחלק בין כלי לפה, וסובר דאף בפה אסור אפי' בלא יין, דמאן דמחלק ביניהו רק לר"י בר יהודה ושלא כהלכתא ודו"ק, ואולי יש לומר לשיטת הרמב"ם ביד החזקה בהל' תעניות שם, דלמ"ד עיקר שירה בפה אסור שירה בפה מאל תשמח כיון שבטלה שירה בפה במקדש, ומשבטלה סנהדרין נאסרה שירה בכלי, ותרי גזירות גינהו, וכיון שאין אומרים שירה אלא על היין [ברכות ל"ה ע"א], נאסרה בפה על היין, ובכלי שנאסר מכה שבטלה סנהדרין אין לחלק בין על היין לבכל מקום ודו"ק... אכן לפענ"ד נראה, דהפמ"ג שם בא"א ס"ק ח' כתב דיש למחות באותן שיושבין לאכול סעודתן ובחוצו עומדים ומנגינין ובכל יום עושין כן דזה ודאי איסור גמור עכ"ל, ובמשנה ברורה שם ס"ק י"ב הביאו, ובשער הציון ס"ק כ"ג ביארן דר"ל על היין, ורצה לצדד להיתר במשתה של אכילה, ולפי קט שכלי הענין ברור, שהפמ"ג סובר דעיקר לאו דוקא בשכבו ובקומו, רק תליא אם הוא רגילות או אקראי, וכיון שרגיל בכל יום אסור, וכמו שהמקילין סוברין דבכלי אסור דוקא כמלכים הרגילין, סובר הפמ"ג דאף מאן דשרי בפומא היינו שלא ברגיל בכל יום מותר, ושלא על היין, אך ברגיל בכל יום אף שלא על היין אין לחלק בין פומא לכלי ולכו"ע אסור, וז"ב לפענ"ד, שהפמ"ג לא הזכיר מכלי, וסתם בלשונו מנגינים משמע אפי' בפה, רק כיון שהוא בכל יום לכו"ע אסור אף שלא על היין ודו"ק, וזכה לפענ"ד יהיה מתורץ הראיה שהביאו הב"ח והשלה"ק והמג"א הנ"ל, לאסור שלא על היין מהדא דסוף סוטה שם דר"ה אמר זמרא דנגדי ודבקרי שרי דגרראי אסור עיני שם, דשאני הכא דהוה בכל יום ורגילי טובא בכל עת ככה"ג לכו"ע אסור, והמתירין שלא על היין רק באקראי שלא בשכבו ובקומו

פרי מגדים אורח חיים אשל אברהם סימן תקס ס"ק ח (13B)

(ח) או עיני מג"א, ויש למחות באותן שיושבין לאכול סעודתן ובחוצו עומדים ומנגינים ובכל יום עושין כן, דזה ודאי איסור גמור

שו"ת יחוה דעת חלק א סימן מה (144)

והנה המעשה רוקח (בפ"ה מהל" תעניות הי"ד) כתב בדעת הרמב"ם, דס"ל שאף בפה אסור אפ"ל שלא על היין, ומ"ש ואפילו שירה בפה על היין, ר"ל דהוה ס"ד שעל היין יש להתיר יותר משום שכן דרך לשורר ולברך לחברים... ודבריו תמוהים, שמדברי כל הראשונים הנ"ל מוכח שעל היין יש לאסור יותר, ואיך נעשה את הרמב"ם כחולק עליהם בסברא מן הקצה אל הקצה, והרמב"ם עצמו בתשובה כתב, שאם שומע קול דברים של טפשות ונבלות הפה, אפילו בלא ניגון אסור, ואם יחובר אליו זמר, יש כאן ג' איסורים, איסור שמיעת דברי טפשות ונבלות הפה, ואיסור שמיעת הניגון ר"ל זמרא דפומא, ואיסור שמיעת כלי שיר, ואם הוא במקום ששונים יין יש איסור רביעי, וכמ"ש הכתוב, והיה כנור ונבל תוף וחליל ויין משתייהם ע"כ. מוכח שהיין הוא להחמיר ולא להקל... ואמנם מצאתי להמהר"ל מפראג בספר מצח ישראל (פרק כ"ג דף קי"ח רע"ב) שכתב: שאפילו על היין אסור גם בשיר בפה, וראיה לזה ממ"ש בסוטה (מ"ח ע"א) זמרא דגרדאי אסור וכו'. והא דתנן בטל השיר מבית המשתאות, לרבותא קאמר שאפילו בשעת שתיית יין שדרך האדם לזמר, אפ"ה אסור ע"כ. וזה כדברי המעשה רוקח הנ"ל. אולם גם עליו תעבור כוס התימה, שזהו נגד כל הראשונים הנ"ל... וההיא דגרדאי, לק"מ, דמיירי בשיר של פריצות ונבלות הפה... ויש לחזק עוד הדברים הנ"ל על פי מ"ש הישועות יעקב (סי' תקס"ג), להסביר טעם האיסור בזמרא דפומא על היין, ע"פ מ"ש (ב"ב ס"ע"ב)... ולפ"ז אף שאי אפשר לגזור שלא לשותת יין כלל, שהיא גזרה שאין צבור יכול לעמוד בה, אבל שיר עם שתיית יין, כמו שהיה בבית המקדש בזמן שהיו צריכים לעורר השמחה בשעת הנסכים והשיר מעכב הנסכים, זהו דבר שהצבור יכולים לעמוד בו, ולמ"ד שיעקר שירה בפה אף לשורר בפה בעת שתיית יין אסור עכ"ל. ולפ"ז עיקר טעם האיסור של השירה בפה משום היין, שהיה בא נוסכים... ומה שכתב הגאון רבי ישראל מאיר מזרחי בשו"ת פרי הארץ ח"א (דף צ"ב ע"ד), שלדעת הרמב"ם אף בכלי שיר אין לאסור אלא על היין, ומה שכתב הרמב"ם בסוף דבריו על היין, קאי גם על תחלת דבריו דמיירי בכלי שיר, וזהו כשיטת רש"י ותוספות, (וכיוצא בזה צידד הנכנסת הגדולה שם בד"ה ולכן). נראה דחזק לפרש כן בדברי הרמב"ם, ויותר נכון לפרש כדברי האחרונים הנ"ל, שהרמב"ם חולק על רש"י ותוספות שמתירים בין בכלי שיר ובין שירה בפה שלא על היין, והוא ז"ל בחלקות ישית למו, דבכלי שיר אסור בכל אופן, ובפה דוקא על היין, וכו'. והיא דעת מר השלחן ערוך

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף ס עמוד ב (145)

ת"ר: כשחרב הבית בשניה, רבו פחשין בישראל שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין, נטפל להן ר' יהושע, אמר להן: בני, מפני מה אי אתם אוכלין בשר ואין אתם שותין יין? אמרו לו: נאכל בשר שממנו מקריבין על גבי מזבח, ועכשיו בטל? נשתה יין שמנסכין על גבי המזבח, ועכשיו בטל? אמר להם: א"כ, לחם לא נאכל, שכבר בטלו מנחות!... מים לא נשתה, שכבר בטל ניסוך המים! שתקו. אמר להן: בני, בואו ואומר לכם: שלא להתאבל כל עיקר אי אפשר - שכבר נגזרה גזרה, ולהתאבל יותר מדאי אי אפשר - שאין גזרין גזירה על הצבור אלא כן רוב צבור יכולין לעמוד בה... אלא כך אמרו חכמים: סד אדם את ביתו בסיד, ומשייר בו דבר מועט

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן קסו (154)

היוצא מזה דבפומא אין לאסור שלא בבית משתה ולמי שאינו רגיל משום דכמעט כל הראשונים מתיירין רק הרמב"ם בתשובתו נגד עצמו בהלכותיו, ולא קשה מזמרא דגרדאי שאסור שהקשה מזה הב"ח, דהוא משום דכיון שלעולם מזמרין בעת מלאכתן לשחוק הוא כרגיל בכך בשעת שכיבה וקיימה שאסור דמ"ש באיזה זמן הוא הרגילות, אבל ודאי מהראוי לבעל נפש להחמיר כהרמב"ם בתשובתו והב"ח פסק כותיה אף שראייתו אינה כלום מ"מ ראוי להחמיר, ובזמרא דמנא אסור בכל מקום שכן סובר הרמב"ם והמחבר, ולמה שבארת: אפשר שגם רש"י וטו"ס לא פליגי לכן אף שהרמ"א והד"ח סברי שפליגי ומתיירין שלא בבית משתה ואינו רגיל יש להתמיר אף שהוא איסור דרבנן, ואם הוא לדבר מצוה משמע מתוס' ומרמ"א שמותר אף שאינו לשמחת חתן וכלה דהא נקטו כגון בבית חתן וכלה הכל שרי משמע דהתן וכלה שגמטו הוא רק לציור וה"ה לכל דבר מצוה, אבל הבעקעטס שעושין לצורך צדקה מסופקין אם הוא בכלל היתר דבר מצוה מאחר שהסעודה והשמחה אינה מצוה בעצם רק שהיא לאסוף עי"ז הרבה אנשים שיתנדבו אבל אפשר יש להחשיב שהוא לדבר מצוה כיון שהוא לכבד מקיימי מצות צדקה ולכן טוב להחמיר אם אפשר ואין למחות באלו המקילין, וע"י הרדיו אם נשמע זמרא דפומא מותר ואם בכלי זמרא אסור, ובימי ספירה יש לאסור בזמרא דמנא אף להמתירין

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן קלז (158)

ובדבר שמיעת כלי שיר בימי הספירה יש לאסור גם בבית כשהוא בעצמו, דהא ברבים שהוא לשמחה יתירא מסתבר שאף לרמ"א או"ח סימן תק"ס סעיף ג' שמיקל למי שאינו רגיל כשאין בבית המשתה נראה שיאסור בקבוץ רבים שהוא לכוננת שמחה יתירא גם בכל השנה, א"כ המנהג שניתוסף בימי הספירה הוא אף ליחיד שאינו רגיל בהם.

שו"ת כפי אהרן אפשטיין (סימן נ"ב) (16)

וכן צימים בין המלרים וכן אכל כל יב חודש וכו' ולא הביאו סעיף וסרמ"א דבר זה לכדי משום שכל סיל עיקר דכל השנה יב אסור כלי שיר וזמר כניל ואפשר דכמג"א צ"ח תלמי וצ"ח מקני"א שכתב לאסור ריקודין ומחולות צימי הספירה וצ"ח המלרים כיון לזכר שאפי' אותן שנוכחין יותר בכלי שיר חוף ומחול כל השנה אכל צימי הספירה וצ"ח המלרים אסור מעטם אכילה.

ואם כבר נכנו באיזה מקומות יותר לזמר ולנגן בכלי שיר וכדומה כל השנה וכנראה שסמכו עלהם על דעת סיי"א שצדמ"א ס"י הק"ס סעיף ג' שלא גזרו רק למי שרגיל בהם כגון המלכים שפומדים ושוכבים בכלי שיר או צדיק המשתה, וכמדומה שמשפתי מחנילים לומר שאין עושים אלה לשם שמחה אלא לשם לימוד, והכמה מ"מ צימי הספירה ודאי אסור

שו"ת חלקת יעקב אורח חיים סימן סד

17

מי יתן והי' אשר יתכשר דרא להיזהר מבלתי שמוע זמרת הרדיו, אבל לדאבוננו העולם אינם נזהרים כלל בזה ורק חסידים ואמשי מעשה, וראיתי בני עלי' והם מועטים, וצרכיו למשכנו אנפשי' להתיר וללמד זכות, ומי התיר שארי הדברים הנאמרים בשו"ע תק"ס לאסור משום אבלות לאחר החורבן, לבנות בנינים מהודרים מבלי לשייר אמה על אמה ובעיני עריכת השולחן ותכשיטי יעו"ש ועי' בחב"א ז"ל וצ"ע שכל זה אין נוהגין כלל, וזמרת הרדיו עכ"פ יש לסמור על שיטת רש"י ותוס' בגיטין דרך בבית המשתה על יין או שרגיל בכך כלשון הרמ"א כגון המלכים שעומדים ושוכבים בכלי שיר, וכלשון התוס' גיטין ז' א' ד"ה זמרא, "שמתענג ביותר" ובהגהות מרדכי ריש גיטין דדוקא במשתה בלא אכילה הוא דאסור שכן דרר עכו"ם אבל במשתה של אכילה מותר, ומובא גם במשנ"ב להלכה... ויש עוד סברא גדולה להתיר כיון דבשעת הגזירה לאסור הזמרא מטעם אבלות לא היה עדיין הרדיו לא חל הגזירה על הרדיו וכהאי דב"י בס' י"ג מובא במג"א ומחצה"ש סוסי' ש"א ז"ל כיון דבימייהו דלא הי' גנאי לא אסרו חכמים אף על פי שבימינו איכא גנאי מ"מ לא נגזור ונחדש גזירה חדשה ומשאר בהיתרו, ואין זה דומה למין כלי זמר שיתחדש אף על פי שלא הי' בשעת הגזירה דודאי אסור משום דהגזירה היתה כל מיני כלי זמר, והסברא נותנת דאף כ"ז שיתחדשו בכלל, אבל הרדיו שאין רואים כלל המנגן ובא ממרחק רב עפ"י חדשות הטבע מיקרי פנים חדשות ואינו בכלל הגזירה, ואף שהיא רק סברא בעלמא ומי שירצה יכול לדחותה מ"מ סניף יש.

שו"ת יחוה דעת חלק א סימן מה

18

המקילים לשמוע מהרדיו או מהרשם קול שירות ותשבחות והודאות להשי"ת, כל שאינם דרך קלות ראש והוללות, יש להם על מה שיסמוכו, ואף על פי שהם מלווים בכלי נגינה, והנח להם לישראל, והמתיר תבוא עליו ברכה... ואף על פי שאנו קבלים הוראות מרן השלחן ערוך, והוא סתם כלשון הרמב"ם... מכל מקום נראה שיש לצרף טעמו של החלקת יעקב הנ"ל שברדיו וכן ברשם קול יש מקום להקל יותר משאר כלי שיר שרואים אותם ושומעים מהם, וכמו שאמר (קהלת ו' ט') טוב מראה עינים מהלך נפש, ולכן שירות ותשבחות להשי"ת בליווי כלי נגינה, הנאמרים ברדיו או ברשם קול, אין איסור לשומעם, שיש כעין ספק ספיקא, שמא הלכה כרוב הפוסקים שלא מאסר לשמוע כלי שיר אלא על היין, ואם תמצא לומר כדעת הרמב"ם, שמא גם הוא יודה לרוב הפוסקים, שאין לאסור שמיעת כלי שיר אלא על היין (כדברי הכנה"ג והפרי הארצי), ואם תמצא לומר כפירוש הטור והבית יוסף, שמא ברדיו וברשם קול שאינם נראים לעין יש להקל כששומעם שלא על היין, ועל כל פנים נראה שמכיון שלדעת רוב הפוסקים אין לאסור שמיעת כלי שיר אלא על היין, ויש שמפרשים כך בדברי הרמב"ם, אין למחות במקילים, כיון דהוי מילתא דרבנן והמתיר תבא עליו ברכה, ודע שמוותר לשורר שירות ותשבחות בפה אפילו על היין, וקדמוכח בהרי"ף והרא"ש (ר"פ אין עומדין), וכן מתבאר מדברי רבינו האי גאון, ושאר הפוסקים הנ"ל שהביאוהו להלכה, ולאפקי' ממה שהעלה ממעשה רוקח לאסור בזה... ולצורך מצוה כגון לשמח חתן וכלה, או מילה או פדיון הבן, או סיום מסכתא, מותר לכתחילה, ומצוה נמי איכא, וכן בחול המועד שיש מצוה לשמוח ברגל, וכן בפורים שהוא יום משתה ושמחה, מותר לנגן בכלי שיר.

שו"ת שבט הלוי חלק ו סימן סט

19A

בענין גדרי איסור שמיעת כלי זמר... כבר כתבתי בשו"ת שבט הלוי יו"ד (קמא) ס' י"ז דמסיפא דלשון רבינו שלא התיר רק שירה בפה שלא על היין, א"כ מה זה שכ' עוד ברישא וכל מיני זמר וכל משמיעי קול של שיר, אלא דרמב"ם סגר עלינו את השער ואסר כל משמיעי קול שבעולם, אפילו אינו כלי מיוחד לכך, ומסברא הנ"ל דאפילו דאפילו שמיעת פאסאפאן היינו בכלל כלי שיר יע"ש לדינא, ויש לעמוד על מה שכ' הרמב"ם וכל משמיעי קול אסור לשמוח בהן, נא"כ מה זה שמוסיף עוד ואסור לשומען מפני החרבן, ויראה מזה דיש איסור על הכלי ואיסור על השמיעה, ויהי נפ"מ בענין הרדיו דגם מי שטועה ומתיר לעצמו להחזיקו בביתו עבור עניני מסחר וחדשות מכ"מ חלק השירה בודאי אסור לשמוע... והנה להלכה כ' הרמ"א או"ח ס' תק"ס ג' ד"א דוקא מי שרגיל בהם כגון המלכים שעומדים ושוכבים בכלי שיר או בבית המשתה ע"כ, ודבר פשוט דהא דידן שנתרבו כ"כ הכלי שיר הלב יודע שזה נקרא רגיל בהם כידוע ממנהג המחזיקים כלים אלה, ומכ"ש הפותחים הרדיו בבוקר בעת קימה בתכנית זמר הבוקר וכיו"ב בערב ובעת סעודה דאיסור גמור הוא ע"פ הלכה, ולמעשה לבושתים ולצערנים כמעט משכח הלכה פסוקה הזאת, ואין לנו ללמוד זכות גמור, ומיהו עכ"פ אלו השומעים הכלי שיר שמשמיעים זמר קודש זמיר מצוה לעורר הלבבות, ומכ"ש בעת סעודת חתונה מותר, במקום שאין איסור מיוחד לכך כמו בירושלים עיה"ק לידוע, או למי ששומע לפקח עצבוננו ש"ל שבגדר מצוה הוא, כאשר כבר כ' הגאון מהרש"ג ח"ב ס' קנ"ה

שו"ת שבט הלוי חלק ח סימן קכז

19B

בענין שמיעת ניגונים מטיעפ ריקארדער בימי המצרים, כבר בארתי בשבט הלוי ח"ב ס' י"ז דטיעפ הוא כלי שיר גמור, וא"כ לא מבעיא בבין המצרים דאסור עפ"י המבואר או"ח ס' תקנ"א, אלא אפילו כל השנה הוה בכלל כלי שיר כאשר הוכחתי מדברי הרמב"ם שם, ע"פ המבואר או"ח ס' תק"ס, ולדעתי אפילו אם הטיעפ נעשה משירה בפה נהפך לכלי שיר, אלא שכחיו מקילים אפילו מדקדקים בזה, ויש ללמד עליהם זכות, ופעמים הרבה עושים לפקח עצבותי' ושרי, ובפרט במשים שכיח זה

שׁו"ת משנה הלכות חלק ו סימן קו (20)

ומ"ש אי מותר לשמוע נגונים מתקליטים למי שהוא עצבני כמובן נגוני חסידים, הנה פשוט דחז"ל לא גזרו רק זמרה לשם תענוג ושחוק המביאה לידי קלות ראש אבל לשם רפואה לא גזרו חז"ל וגדולה מזו כתב בשו"ת יד יצחק סי' שכ"ב בקצין אחד עצבני (נערוועז בלע"ז) ולקח לו פאנאגראף וה' כנגן המנגן בזה הקל חליו ותהי לו לרפואה ושאל אי מותר לו לומר למשרתת עכו"ם בע"ש שינגן לו בשבת כי קשה לו יותר לסבול בש"ק שאינו טרוד בעסקיו והתיר לו לעשות כן אלא שאם הוא יר"ש ימנע מזה שלא יתחלל ש"ש על ידו אבל מעיקר דינא התיר לו וממילא בימות החול לית דין צריך בשש שמותר לצורך רפואה. ולפ"ז לכאורה אין נפ"מ אם הוא עם מלים או בלא מלים...

שׁו"ת דברי יציב חלק אורח חיים סימן רמו (21)

ונסתפקתי בהר גראמאפון אם דינו כשיר בפה שהוא משמע רק דברי החזנים שזמרו בו בע"פ, או כיון שהוא ע"י כלי דינו ככנור ושאר מיני כלי זמר שהוא בכלל גזירה של בשיח, שלהגמרא גיטין ז' ע"א קאי אזמרא דמנא עיין שם... וא"כ יש בדבר הרבה חששות, שאולי הוא כלי זמר אשר להרמב"ם והמהר"א אסור תמיד, ואפי' שזה בפה הרי להתשובה שברמב"ם נב"ח ושל"ה, והמג"א נמי נראה שהשש לה, והחיי אדם פסק, כן, ג"כ אסור. ובפרט שאם הוא בבית הרי רגיל בו טובא, ולפמ"ש להפמ"ג אסור אליבא דכו"ע, ומכ"ש בזה הזמן דהחורבנו ניכר רת"ל מה שלא היה מזמן חורבן בית מקדשינו, ולהוציא מלבנו של צדוקים יש להתמיר ביתר שאת בכל ענינים ודו"ק. אך אם הוא לרפואה, בטת דלא חמיר מרחיצה בט"ב שלא החמירו בו... ואף ביה"כ רק רחיצה של תענוג... הגם שיש לחלק דהכא הרפואה התענוג, אבל מ"מ יש לומר דאפילו בכמה שבותי שבת הקילו בחלה כל גופו

שׁו"ת ציץ אליעזר חלק טו סימן לג (22)

אודות טייפרקורד ופסיפון אם השירה והזימרה ששומעים מהם דינם כזמר - בכלי, ואסור לשומעם, לשיטות האוסרים. הנה לדעתי יש חילוק בזה, והוא אם השירה והזימרה ששומעים מהם המה שירה וזימרה דפומא, זאת אומרת, מה שאמרים השמיעו את תוכם משירת וזימרת פיהם, אזי דינם כשירה וזימרה דפומא דמותר, ואם השירה והזימרה היא מכלי - שירה שניגנו ותקליטו אל תוכם אזי דינם אז כזמר - בכלי, ובדומה לזה מצאתי בספר שו"ת אגרות משה חאו"ח סי' קס"ו שהעלה כיו"ב על כלי הרדיא, דאם משמע שירה דפומא מותר עיין שם, ושם באגרות משה נוגע גם אודות דינו בימי ספירת העומר והעלה דבימי ספירה יש לאסור בזמרא דמנא אף להמתירי ע"ש, וה"ה איפוא ועוד במכש"כ גם בימי המצרים, ולדעתי מכיון שבבין המצרים אסור גם בריקודין ומחולות (עיין משנ"ב סי' תקנ"א ס"ק ט"ז), א"כ אסור אפי' אם השירה והזימרה היא ממה שהקליטו משירה וזימרה דפה, וה"ה גם בימי ספה"ע, וכך נוהגין, (ג) ומה שמוסיף כבו' לשאל, דאם נאמר שדין טייפרקורד כזמר בכלי, האם הוא ממש כדיון זמר בכלי שיר כמו כינור והדומה או דרגה בין זה לשיר בפה, ונפק"מ להנהיגים איסור בכלי זמר בירושלים בחתונות כידוע, דאם הוא ממש ככלי זמר אזי אסור, ואם הוא פחות מזה אזי יהיה מותר, ע"כ. הנה כבר הוייתי דעתי לעיל שזה תלוי מאין מקור השירים והניגונים שהוקלטו בטייפ, אם משירה וזימרה בפה מותר, ואם זה נובע ממה שהקליטו מכלי - שיר אזי דינו כהשמעה מכלי - זמר, אמנם ראיתי בספר שלמת חיים ח"ד סי' כ"א אות ג' שמחבר הספר שאל את הגרי"ח זאננפעלד ז"ל אם מנהג ירושלים חל גם על כלי הגראמפון, והשיב בקצרה ובה"ל: ודאי גם זה בכלל, אבל השאלה שם נחלקה לשנים הו על שירה בפה שקלטה והו על מה שקלטה ניגונים של כלי שירה כדיעו"ש, ולא בכור איפוא אם מה שענה דגם זה בכלל המכוון על כל גוומא, או דילמא רק כשמשמיעה ניגונים שקלטה מכלי שיר, וגם אם נאמר שגם הכלי - גראמפאן בכלל יש עדיין לומר שחלות התקנה לא חלה גם על הטייפ, מכיון שזה לא היה עדיין בזמנם של הגאונים מקאליש ומבריסק ז"ל שתוקנה אז (כפי שנזכר בספר שלמת/שלמת/ חיים ח"א סי' ע"ז), ואין להוסיף על הגזירה, ובדומה לזה ראיתי שכותב לומר בספר שו"ת חלקת יעקב ח"א סי' ס"ב על כלי הרדיו בנוגע לאיסור זימרה בכלי שלא במקום מצוה עיין שם, ושם היתה הגזירה בזמן חז"ל, ומכש"כ שיש להתיר השמעת ההקלטות מנגינות בע"פ [ואפילו בפסיפון] בחתונות, שאין כל הוכחה ואסמכתא ברורה שגם על זה התקינו בירושלים גאוני הדור שבדור הקודם [והטייפ עוד לא היה], ואשר בכלל רובא דעלמא נוהגים בזה היתר.